

חביבה פדיה

יומן שיחות
בעת מלחמה

7.10

פרשת דרכים תיאולוגית פוליטית
ויקרא • במדבר • דברים

כרך שני

אִדְרָא

הסדרה לחקר ספרות הקבלה והחסידות: מקורות ומחקרים

עורך הסדרה:
פרופ' אבי אלקיים

חברי המערכת:
פרופ' משה חלמיש
פרופ' חביבה פדיה

חביבה פדיה

7.10
יומן שיחות
בעת מלחמה

פרשת דרכים תיאולוגית פוליטית

ויקרא • במדבר • דברים

כרך שני

הוצאת אֶלֶרָא

Haviva Pedaya
From Genesis
A Theological-Political Crossroads
Volume Two

איסוף, התאמה והגהה: **שלום (מתן) שלום**
עריכה לשונית: **נעה רוזן, קובי עציון**
ציור העטיפה: **צבי לחמן**, הקו החוצה (צילום: דניאל חנוך)

הספר יצא לאור בסיוע

אפה חדשה

מסת"ב: 978-965-7876-10-7 ISBN:

© כל הזכויות שמורות להוצאת אֶדְרָא, תל אביב

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי – אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת מאת בית ההוצאה לאור שתיתן מראש ובכתב.

נדפס בישראל תשפ"ו – 2026
© Copyright 2026 by Idra Publishing
Idra Press <IdraPublisher@gmail.com>
<http://idra.org.il/>

סידור, עימוד, לוחות והדפסה: **א. אורן הפקות דפוס בע"מ**, שד' רוטשילד 109, תל אביב

תוכן עניינים

ויקרא

- 9..... פורים ככפורים הסתר אסתיר: סבוכים בשני גורלות.
פרשת ויקרא
- 21..... שתי לשונות של גלות וגאולה.
פרשת צו
- 30..... אדם כי יקריב מכם... זעקתה של האם.
פרשת שמיני
- 42..... לידה מחדש ומחיר הדמים.
פרשת תזריע
- 51..... לגשת אל העולם ללא זרות.
פרשת מצורע
- 56..... על אודות אביהם האחד של השעיר לעזאזל והשעיר החי.
פרשת אחרי מות
- 61..... קדושת האדם מול קדושת האובייקט.
פרשת קדושים
- לפני האחיזה – מצוות ההרפיה: שמיטה כאתוס של גרות;
- 65..... ארבעה הרים ושאלת ה'הר האמיתי'.
פרשת בהר
- 75... בין 'לגאול' ל'לגעול': יסוד הברית בהחזקת הנס הנסתר של הקיום.
פרשת בחוקותי

במדבר

- 83..... הנדודים וסכנת בולעני הקדושה.
פרשת במדבר
- 92..... משימת האדם ככוהן של אור.
פרשת נשא

- 97..... המשבר של כוהן האור – משבר הדיבור ומשמעות התרגום.
פרשת בהעלותך
- 105..... הארץ והמדבר, יעד ורגרסיה, במאבק בלתי נגמר.
פרשת שלח לך
- 112..... דמוקרטיה של קדושה או שפה מניפולטיבית של דמוקרטיה.
פרשת קורח
- 120..... המסע אל ההווה המואר – לקבור את התאווה או להיקבר על ידיה.
פרשת חוקת
- 127..... הקוסם הכפוי – התהפכות הקללה לברכה והגורל לייעוד.
פרשת בלק
- 136..... הקנאי במעגל הנקמה ותיקונו בהתקשרות ובתפילה.
פרשת פנחס
- 142..... אנא בכוח ואי־הידיעה כבסיס להתקדמות.
פרשת מטות-מסעי

דברים

- 157... הנביא בקריאה ל"קציני סדום" – על סף מוסר החברה הישראלית.
פרשת דברים
- 167... שמע ישראל! הצו הקטגורי האוניברסלי כנגד התפרעות ערב רב.
פרשת ואתחנן
- 176... לשוב על עקבותינו כדי לארוג את קיומנו מחדש.
פרשת עקב
- 184... הסינתזה בין אדמה חקלאית ופוליטית – כשריבון האור הוא מוסר הלב.
פרשת כי תבוא
- 193... שתי גלויות – גלות ממשית ותודעת גאולה כוזבת.
פרשת ניצבים-וילך
- 200... השירה שהיא מעשה עדות, והעדות שהיא עבודת הקיום בשיר.
פרשת האזינו
- 204... 'לראות רחוק, לראות שקוף' – המתנה והאזהרה.
פרשת וזאת הברכה

וִיקְרָא

פרשת ויקרא

פורים ככפורים הסתר אסתיר: סבוכים בשני גורלות

אתמול היה יום תענית אסתר. המגילה מספרת על מלך שיכור ועל משתה גדול, ובו מוצגים לראווה כלים מכלים שונים. ייתכן מאוד שדומה היה משתה אחשוורוש למשתה בלשצר, "וְכָלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים" (אסתר א, ז); אין מדובר במשתה המציגי שונות רב תרבותית אלא במשתה המתפאר בשלל כלים שנגזלו ממקומות שונים, סביר שהיו בתוך כלים אלה גם מכלי המקדש. וכי לא היה משתה זה אלא מעין אותם משתאות שמתוך הוללות ושכרות האימפריה חוגגת את שלטונה על המיעוטים? המגילה מספרת את סיפור המיעוט היהודי שהיה תחת אימפריה זו בסכנת הכחדה וניצל. הכול במגילה קורה כדרך הטבע. הכול קורה בשלטונו של הטבע. בחוק שנחתם בטבעת אחת, טבעת גם מלשון טבע; חוק שניתן לבטל רק בחוק אחר הנחתם שוב גם הוא בטבעת. הכול תחת הטבעת, תחת המלכות, תחת החוק, תחת הטבע. לכן חוק השמדת היהודים אינו מתבטל, אלא נכנס חוק נוסף המאשר להם להתגונן ולעמוד על נפשם. וכך נרשם יום הפורים, גם כיום שיש בו קורבנות, וגם כיום שישראל מכים ומאבדים את הצד שקם להורגם. מותר לנהל מלחמה מקומית בחסות האימפריה זה כל הנס. "נס" שקט, כזה שקורה בדרך הטבע. ביטול הגזרה הרעה נערך באמצעות טכסים עוקף של חקיקת חוק שני.

אסתר צמה שלושה ימים, וביקשה מכל היהודים לצום איתה. "כִּי אֵין לְבֹאֵ אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ שָׂק" (שם ב, ד), ואין היא רשאית לבוא אל המלך מיוזמתה אלא רק כאשר נקראה. היא הולכת אל המלך שלא כחוק, היא לא נקראה. כשיראה אותה אחשוורוש, ולכשתמצא חן בעיניו, הוא עתיד להושיט לה את שרביט הזהב. היא עתידה לגעת בראש השרביט, והמלך יעתר וייענה לבקשותיה.

דרשו חכמים: מניין להמן מן התורה? והשיבו שהמן נוכח כבר בפרשת בראשית: "הֵמָּן הָעֵץ" (בראשית ג, יא) (בבלי, חולין קלט ע"ב). בעצם השאלה הֵמָּן העץ, השאלה אם עץ הדעת טוב או רע או השאלה אם האדם אכל מן העץ הטוב או מן העץ הרע, בשאלה זו גופה נרמז כבר שמו של המן. ומניין לאסתר מן התורה? "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתֵּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא" (דברים לא, יח). שתי הדרשות השונות הללו מבוססות על כך שכתבי הקודש נכתבים על גווילים ללא ניקוד – וחכמים עוד לפני עליית הקבלה – ראו מילים זהות באותיותיהן אף כי שונות בניקודן ובמשמעותן (העיצורים ללא ניקוד) כמאפשרות להציע מערך דרשני רחב.

"המן" מופיע כבר בפרשת בראשית, ואילו "אסתר" מופיעה בפרשת התוכחה הגדולה של ספר דברים, פרשה שלשית הרמב"ן, רומזת לגלות שנפתחה בבית שני ונמשכת עד סוף ההיסטוריה: "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתֵּיר" (שם). אכן מגילת אסתר היא מגילת הסתר. הכול שרוי בה תחת הסתר פנים. אין בה שום נס גלוי; ושם השם, השם המפורש, אינו נזכר בה כלל. במה קנתה אסתר את תהילתה? במה חוללה את הנס? לכאורה, בסך הכל בכך שצמח והייתה מוכנה לבוא אל שער המלך כשלא נקראה אליו. היא חרדה על חייה האישיים, כפילגשו של המלך החיה את יהדותה בסתר, כאנוסה וחרדה מסכנה. טוב היה לה בפת דחוקה זאת. לכן פונה אליה מרדכי באזהרה ברורה: "כִּי אִם הִחָרַשׁ תִּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת רוּחַ וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אֲחֵר וְאֵת וּבֵית אָבִיךָ תֵּאבְדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם לָעַת כְּזֹאת הִנָּעַת לְמַלְכוּת" (אסתר ד, יד). ומי יודע אם לא למען עת כזאת בעבור עת כזאת הגעת למלכות. מה פירוש עת כזאת? העת הקוראת לאדם הֵיךְ נכון, העת בה רגע הזימון להפוך פני דברים מגורל לייעוד.

מהו צום? צום זאת המילה המקראית להימנעות מאכילה ומשתייה. המילה 'תענית' היא לשון המשנה, והיא שאובה מהגדרת הצום כעינוי כבר במקרא (הַכֶּזֶה יִהְיֶה צוֹם אֲבַתְרָהוּ יוֹם עֲנֹת אָדָם נִפְשׁוֹ הִלְכָּךְ כְּאִגְמָן רָאשׁוֹ וְשָׁק וְאָפֶר יִצְיַע הִלָּזָה תִּקְרָא צוֹם יוֹם רָצוֹן לָהּ", ישעיהו נח, ה).

*

המונח הדרמטי ביותר בתולדות הקבלה, הוא המונח צמצום. הוא נקשר לשיטה ולחידוש הגדול של האר"י בתפיסה ההיסטוריוסופית-מיסטית. המילה צמצום קשורה גם היא למילה צום, ונובעת ממנה. היא מהדהדת את זוג האותיות, צם צם – מצד אחד ככל השורשים המרובעים, מצד שני ניתן לדרוש: פעמיים לצום. האותיות צמ חוזרות פעמיים כדרך של שורש מרובע ויוצרות את

הפועל צמצם. הוא מבטא רעיון של החיסור והפיחות והכיווץ, וההידחסות פנימה עם המשותף לשניהם. כבר בלשון חכמים במשנה ובתלמוד אנחנו רואים את השימוש בפועל צמצם, כבא לסמן מין פעולה של קיצור. המילה הזאת המתפקדת בפשט במשמעות הקיצור, מופיעה כבר במדרש כדי לייצג כסמל את רעיון שההתגלות מופחתת, מוגבלת ודחוסה. המדרש מציג תפיסה שעל פיה ההתגלות האינוסופית משולה לאוקיינוס, והעולם שלנו הוא כמו מערה קטנה לצידו. וכאשר האוקיינוס גואה, המים מציפים גם את המערה. אין זה אומר שהאוקיינוס פוגע או מערער את המערה או שאלוהים יש לו גבול. בימי השפל מי האוקיינוס אינם נמצאים במערה. ימי השפל הם ימי הרעה וימי הסתר הפנים. בימי הטובה יש רוויה מנוכחות האל. אלו השימושים המוקדמים והעתיקים של המילה צמצום. בלשון האר"י, הצמצום מודגש כצעד ראשון של ריכוז האור שהוא קיצור, הסתלקות, אבל בו זמנית הוא משמש גם במשמעות מיקוד לצורך התגלות. אין למונח משמעות ערכית אחת. ניתן לחוות את הצמצום ככאב ועונש, וניתן לחוות את הצמצום כפעולה ההכרחית לצורך ההתגלות. ובמשמעות זאת המילה צמצום מופנית לתוך העברית המודרנית ומתפקדת גם בהקשרים של המנגנונים הפנימיים של העדשה, בין אם במצלמה, בין אם באופטיקה, המונח צמצום נוגע לכמות האור שמגיעה לסרט הצילום או כמות האור שנלכדת בעדשה.

*

הצום האמיתי הוא צמצום. בצום הגופני נמנעים ממאכל ומשתייה, ובצום הנפשי נמנעים מכל הנגזרות של מידות הגאווה, היהירות, תחושות ה"אני ואפסי עוד". וביניהן, כמובן, הדיבור המיותר, הלשון הרעה, הלשון שלא לשמה, שלא לומר הסתה, שקר, ידיעות כוזב, קללות, האשמות והמצאות דיבה רעה. מכאן בעצם צמח הרעיון של תענית הדיבור, כפי שפיתחו אותו חכמים ספרדיים ידועים, ובראשם המקובל ר' יצחק אלפיה.

ר' משה אלשיך כותב: מדוע עמדו במגילה שני גואלים, מרדכי ואסתר? כי היו בעם שני חטאים – חטא הסעודה ואשם הצלם. כלומר, אלו החטאים שבני ישראל נטלו בהם חלק בימי אחשוורוש. כל דור ודור והסביאה השיכורה שלו. לכל דור ודור יש אופן עבודה זרה שלו המאפיינת אותו. העבודה הזרה של דורנו הבאה בכל הדתות והתרבויות, ולשברון הלב ביהדות ובישראליות בצורה חריפה מאוד, היא הלאומיות שבולעת את הדת, משבשת אותה ומסרסת אותה. אחד מן החמורים שבחטאי אנוש הוא

הסביאה והשובע לנוכח רעב במקומות אחרים, שלא לדבר על שימוש בהרעבה כאסטרטגיה. שני הדברים הקשים האלה, הסעודה והצבת הצלם הם בגופם ממש שתי צורות של הסתר פנים. כאשר המצב היסודי הוא מצב של הסתר פנים, אז האדם או הקהילה עלולים לחשוב שהם נמצאים במסלול המוביל כביכול לגאולה, בעוד שהם נמצאים למעשה במסלול האחר, של שקיעה בגלות, של 'וְאֵנֶכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר'.

אחד הפרשנים המעניינים בתרבות האשכנזית, הוא הפרשן שכתב את הספר 'פענח רזא' על חמשת חומשי תורה. שמו רבי יצחק בן יהודה הלוי המוכר כבעל התוספות משאנץ. בין רבותיו נמנים מגדולי פרשני המקרא באשכנז, רבי יוסף בכור, בעל 'בכור שור' בצפון צרפת, רבי אלעזר מוורמס וכן רבי יהודה החסיד; הסיתזה של מקורותיו מתבטאת בייחוד תורתו. היא כזו המציעה פירוש שיש בו גם התבוננויות של פשט (כמסורת שהתחדשה בצפון צרפת) וגם נוטריקונים וגיימטריות (כמסורת שהמשיכה בגרמניה).

המלה: "ויקרא" – פותחת את פרשת הדרכים בה שאנו עומדים כיום. עת חצינו את הצומת הקודם המשכן עמד על תילו, או אז המתין משה שבעה ימים מחוץ למשכן וביום השמיני: ויקרא לו אלוהים לבוא ולהיכנס אל המשכן. יש הקבלה מושלמת, בין בריאה, התגלות ופולחן. המלה "ויקרא" חתומה באלף זעירה, שואל בעל הפענח רזא: למה בסוף המילה ויקרא יש אות אלף זעירה, שואל ומעניק מעניק מגוון פרשנויות. אתייחס לאחת או שתיים מהן. אחת מהן, הוא אומר, האלוף האמיתי (=אלוף מלשון אלף) יתברך, אלוף נעוריי, צמצם והקטין קול קריאתו לאוזניו של משה בלבד, וכל ישראל לא שמעו. האינטימיות של ההתגלות המיועדת למשה. האפשרות השנייה, האלף הזעירה מייצגת את צמצום האל בהתגלות לתוך המשכן. לא זו אף זו, כאשר אלוהים קרא למשה לבוא אל המשכן, הוצרך כביכול להקטין ולצמצם שכינתו עוד יותר. כלומר, הוא היה צריך לפנות מקום גם למשה בתוך כל ההידחסות הזאת של 'מלוא כל הארץ כבוד' אל תוך גבולות המשכן.

הפירוש הזה מתייחס לאות הקטנה בסוף המילה "ויקרא", וממנו עולה שהאלף הזעירה מייצגת את מקום המפגש שהאל מצטמצם בו ושם גם האדם מצטמצם. "אף שקראהו השם יתברך ועשה לו כל הכבוד הזה ונדבר עמו תדיר, אף על פי כן הקטין עצמו לפניו יתברך מלפני ישראל", כלומר האלף הזאת הקטנה, היא גם האלף שבה מקור גדולתו של משה, אדם שהייתה בו ענווה. ולכן האלף הזו גם מייצגת צמצום משה את עצמו. "בצאתי לקראתך לקראתי מצאתיך" כמאמר המשורר ר' יהודה הלוי לאלוהיו הוא מפגש הנובע מתוך יכולת צמצום העצמי.

*

עוד פנים לצמצום. יש צמצום בצער ויש צמצום בשמחה, כפי שאומר בעל הכתב והקבלה, רבי יעקב צבי מקלנבורג (1785-1865), בפירושו שראה אור בשנת תקצ"ט. יש צמצום למטרות הסתר, ויש צמצום למטרות התגלות. "הסתר אסתיר". שאלת הסתר הפנים הנורא אוהזת בנו ביתר שאת מאז ה-7.10. לא תמיד ההסתר הוא כפול. הסתר כפול הוא כמו פיתול כפול, מלכודת גורל. קשה מאוד לאדם להצליח ולהיחלץ מהסתר הכפול הזה. למה תמיד ההסתר צריך להיות כזה כפול ועוצמתי? בפרשת התוכחה 'כי תבוא' נאמר: "וְאֶנְכִי הַסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי" (דברים לא, יח), ודרשו שמדובר בהסתר כפול. גם הנביא, אומר לשון כפולה: "קצפתי... ואקצוף" (ישעיהו נז, יז), מה שיוצר שוב תחושה מעגלית וכפיליות. הרמב"ן אומר ש"הסתר אסתיר" – זו גלות בית שני שאנו בתוכה, שכן הלשון הכפולה מרמזת לפעם השנייה. גלות זאת חזקה כל כך, שלשיטת הרמב"ן, ההסתר נמשך גם אחרי שעם ישראל בא ומתוודה. אלוהים אומר: "וְאֶנְכִי הַסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא". מה הוא היום ההוא? היום שהתוודו בו, ועם זאת לא התקבלו בזרועות פתוחות באופן מיידי. הם התוודו אבל אלוהים שם עצמו כמי שאינו שומע. כביכול מעדיף שלא לשמוע, ואם כן שלא לסלוח. רגע נורא של הסתר פנים כפול.

*

רבי חיים פלטיאל, פרשן מקרא צרפתי שחי במאה ה"ג (ומעט מאוד ידוע על אודותיו) מציע: "הסתר אסתיר פני" – שלא לשמוע את התפילה, כלומר מדובר בהסתר עמוק מאוד.

כאמור רמב"ן רואה בלשון הכפולה של "הסתר אסתיר" את הרמיזה לגלות בית שני, דהיינו מאז שחרב הבית ועד ימיו וימינו ועד לביאת המשיח. אציע כאן שייתכן כי על אף מקוריותו וחידושו של הרמב"ן בנדון, יש לראות את הדברים כמקיימים זיקה למסורות אשכנז שהכיר היטב. כל המסורות האשכנזיות כמעט, הווה אומר צפון צרפת וגרמניה, סופרות ב"הסתר אסתיר" את "מועד מועדים וחצי", אותו צופן פלאי וסתום שלכאורה צותת לו דניאל לגדות ה"יאור", נהר גדול בגבול פרס-עיראק של ימינו: "וְרָאִיתִי אֲנִי דְנִיָּאל וְהָנָה שְׁנַיִם אֲחֵרִים עֹמְדִים אֶחָד הֵנָּה לְשֹׁפֶת הַיָּאֵר וְאֶחָד הֵנָּה לְשֹׁפֶת הַיָּאֵר. וַיֹּאמֶר לְאִישׁ לְבוֹשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמֶּעַל לְמִימֵי הַיָּאֵר עַד מְתֵי קֶץ הַפְּלָאוֹת.

וְאִשְׁמַע אֶת הָאִישׁ לְבוֹשׁ הַבָּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאֵר וַיֵּרֶם יָמִינוּ וּשְׁמָאלוֹ
 אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וְחֲצֵי וְכַכְלֹת נִפְץ יָד עִם
 קֹדֶשׁ תִּכְלֶינָה כָּל אֱלֹהִי. (דניאל יב, ו-ז).

אם "הסתר אסתיר" מקביל ל"מועד מועדים", משתמע שזו ספירה של
 מילניום. ה"רגע" של ההסתרה שקול לאלף. "בְּשָׁצֶף קֶצֶף הַסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע
 מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ ה'" (ישעיהו נד, ח), ושני רגעים הרי הם
 כשני אלפים, שתי הסתרות. לרמב"ן הישענות על חישוב כזה עשויה להתאים.
 שהרי אחז בתורת השמיטות המונה את סדר האלפים מאז בריאת העולם ועד
 תום ההיסטוריה, במתכונת אופיים של ימי השבוע. הרמב"ן גם הציע בעצמו
 חישוב קץ.

משתמע מכך ש"הסתר אסתיר" – זו ההיסטוריה. אומנם כאן עברית
 וכאן לועזית, אבל ניתן כאן לשחק על המצלול הנע רצוא ושוב, בין השפות
 השמיות ובין השפות הלטיניות. ההיסטוריה היא משך ימי ההסתר, היא משך
 ימי ההיסטוריה הקולקטיבית, היא משך הסתירה מלשון הרס של כל מה שיכול
 היה ואפשר היה לבנות. זוהי מהות ההיסטוריה, דבר קשה מאוד. "הסתר
 אסתיר" הוא כל המשך הארוך של דברי הימים, אלף אחרי אלף הן נשימותיה
 של ציוויליזציה.

הרמב"ן אומר שהווידוי לא עוזר ואף לא התשובה, ומשך הגלות מאז ימי
 בית שני הולך ומתפתל ואינו חדל. עוד הוא מעיר, כי העולם הזה מנוגב ויבש
 מן הרצון האלוהי (פירושו לתורה דברים לג, כג). אחד הפירושים המצוטטים
 ביותר של הבעל שם טוב הוא פירושו על "הסתר אסתיר". פירושו לפסוק
 מהווה מהפכה, שכן היו כבר מסורות רבות לפירוש פסוק הזה; ורוב המסורות
 לכפל ההסתרה קשרו כפל זה לכפל התקופות ההיסטוריות. הבעל שם טוב
 הסב את ההסתר מאלוהים המסתיר לאדם ולמה שנסתר מעיניו אל הסובייקט
 הנמצא בלב ההסתר. לא מדובר יותר על אלוהים שלא שומע את הווידוי או
 את התפילה, אלא מדובר על האדם שלא רואה ולא שומע – לא חש שהוא
 נמצא בגלות. אי התחושה היא למעשה גלות ההכרה. האחת היא גלות פיזית,
 ואילו השנייה היא גלות תודעתית, שבר בהכרת המציאות. מה יכול לעזור
 לגשר על הפער האיום הזה בין "הסתר אסתיר", בין הפנים הנראות והפנים
 הבלתי נראות, של צמצום עצמי, צמצום חברי, צמצום הלאומיות. יש דרך
 כדי להתגלות בחזרה, כדי לגלות את הערך האובייקטיבי והאמיתי של שפות,
 קהילות וריבוי פנים במציאות. אי ההכרה ואי הרפלקסיה הן הן מהותה של
 גלות התודעה ככל שהמשך בין אירוע ובין רפלקסיה אודותיו מתקצר האדם
 נמצא בדרך לגאולה מגלות ההכרה.

*

כשאסתר עומדת מול אחשוורוש, זו גופה ההתממשות של הלשון הכפולה הזאת. אסביר: 'אסתר' היא מלה המרמזת לאור, ויש שאומרים לכוכב נוגה. אסתר, עומד מול הסתר, מול אחשוורוש. אסתר מאלצת את אחשוורוש לראות אותה. כשהוא נענה וסוף סוף רואה, היא נוגעת בראש השרביט. באותו רגע נסגר ונמחק הפער בין אסתר והסתר. באותו רגע הדינים הקשים של החיים בהסתר פנים מתרככים.

מה עשתה אסתר באותו הרגע? היא צמה, היא צמצמה את עצמה. והענווה והצמצום – צמצום באוכל ובשתייה, וצמצום בלשון ובדיבור. זו מחיקת הפער בין הסתר לאסתר, בין צם לצם, בין פור לפור, בין גורל לגורל. זוהי כל המהות של פורים – שני פורים ולא פור אחד. שני פורים משמשים במשמעות שני גורלות, משמע שני עמים. אפשר לומר טוב ורע, אם אנחנו רוצים לחלק את הדברים בצורה דיכוטומית. אין טוב מוחלט ואין רע מוחלט. יש רק את הצורך להכיר שבמציאות יש חוקים שחייבים לאפשר לכל לחיות בצורה מציאותית, בצורה ריאלית, בצורה פוליטית. צריך להתכנס למקום של החוק ושל המוסר בתוך גלגל ההיסטוריה שבו כל הזמן משתנים היחסים של מיעוט וריבונות ואימפריות שליטות. אותו מוסר שהוא נעלם כל כך במגילת אסתר. משחקים גורליים בהיסטוריה של מיעוטים, זה נושא המגילה וזה הדבר העומד כרגע לפתחנו.

שני חוקים, ולכן שני מיני פור הלוא הם פורים, שני גורלות, חוק הקורבן וחוק ההרג. עולם שאין בו מקום לצמצום, זהו עולם שאין בו מקום להקניית אפשרות להיסטוריות שונות של עמים שונים. הצמצם דורש שני צומות, צום האוכל וצום השפה. פורים הוא כמו יום הכיפורים; ביום הכיפורים ישנם שני שעירים שיש להפריד אותם – אחד לעזאזל ואחד להשם. ובפורים יש שני מיני חוקים שיש להפריד ביניהם. מה עושים בנידון? איך ממירים פולחן ואובייקטים למבנה מופשט, מבנה ששולט בו עיקרון הפיצול?

בשלב ההיסטורי שאנו נמצאים בו, יש המציעים הבנה שעל פיה האנושות מתקדמת בהבנת האורות והרוח, כפי שניסה הרב קוק להפיק את רעיון הקידמה, הפרוגרס, מקבלת האר"י. אבל הוא לא הסתפק ברעיון התפתחות הרוח, וביקש ליישם אותו גם בהקשר לאומי דתי ופוליטי. באותה נשימה המציעים את רעיון הקידמה על בסיס תפיסת האורות, נוהגים כאילו אנחנו בעיצומה של סצנה שבטית-מיתית-מקראית וכל היצורים הם כלים המשרתים אותנו בדרך למטרה. שני הדברים הללו לא הולכים יחד: או שזו קידמה